Nuorisoalan asiantuntijalausunto sivistysvaliokunnalle valtion talousarviosta vuodelle 2026

Asia: HE 99/2025 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2026
Teema: OKM:n hallinnonala pois lukien kirkollisasiat

Nuorisoala ry edistää nuorten osallisuutta yhteiskunnassa sekä kouluttaa, palvelee ja tuo yhteen järjestöissä, kunnissa ja seurakunnissa työtä tai vapaaehtoistyötä tekevät nuorisoalan toimijat. Nuorisoalan jäseninä on noin 150 nuorisojärjestöä ja muuta nuorisoalalla toimivaa yhteisöä – käytännössä kaikki Suomessa toimivat nuorisoalan järjestöt.

Kiitämme sivistysvaliokuntaa mahdollisuudesta lausua.

Tässä lausunnossa haluamme korostaa erityisesti seuraavia talousarvioon liittyviä huolia:

- Toivomme sivistysvaliokuntaa kiinnittämään huomiota opiskelijakohtaisen korkeakoulutuksen rahoituksen heikkenemiseen suhteessa koulutustason nostolle asetettuihin tavoitteisiin.
- Kannustamme sivistysvaliokuntaa seuraamaan opintosetelien vaikuttavuutta seuraamalla seteleitä hyödyntäneiden nuorten tekemiä koulutusvalintoja ja arvioimaan setelien vaikutusta sopivan alan löytämiseen.
- Kiitämme Harrastamisen Suomen malliin panostamisesta, mutta toivomme, että sivistysvaliokunta kiinnittää huomiota myös vapailla markkinoilla tapahtuvan harrastamisen mahdollisuuksiin sekä harrastuspudokkuuteen.

Paitsi nuorten itsensä takia, myös kestävän julkisen taloudenhoidon takia nuorten hyvinvointia on järkevää tukea mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Jo 1990-lamasta tiedetään, että nuorena kelkasta putoaminen, köyhyys ja työttömyys lisäävät pahoinvointia ja vaikuttavat työmarkkinoille kiinnittymiseen vielä vuosikymmeniä myöhemminkin.

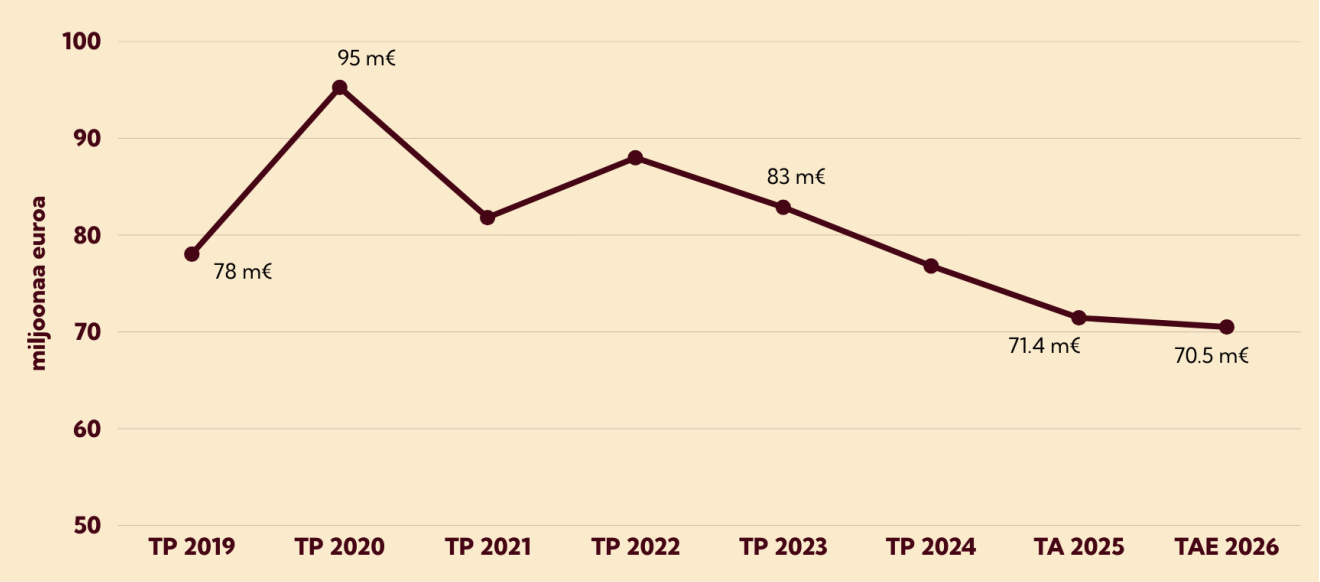
Toivomme, että talousarviota tarkasteltaisiin kokonaisuutena. Nuoriin ja nuorten perheisiin kohdistuu ja on jo tällä hallituskaudella kohdistunut lukuisia leikkauksia eri ministeriöissä. On ehdotettu esimerkiksi kotitalouskohtaisia leikkauskattoja, jotta kasaantuvat leikkaukset ja heikennykset eivät kasvaisi kohtuuttomiksi.[1] Tämä olisi perusteltua ja tarpeellista, jotta emme vahingossa syrjäytä kokonaista ikäluokkaa.

[1] Leikkausten kasautuminen huolestuttaa asiantuntijoita – professori esittää kotitalouskohtaista ”leikkauskattoa” Yle 28.8.2025

Nuorisoala
Nuorisoala ry
Asemapäällikönkatu 1, 00520 Helsinki
nuorisoala.fi
info@nuorisoala.fi

Nuorisotyöstä ja alan rahoituksesta

Nuorisotyötä ja erityisesti nuorisoalan järjestöjä uhanneista yli 40 prosentin valtionavustusleikkauksista päätettiin luopua puoliväliriihessä keväällä 2025. Nuorisotyön ja -alan valtionrahoitus säilyy vuonna 2026 lähes samalla tasolla kuin kuluvana vuonna. **Nuorisotyön edistämisen rahoitukseen kohdistuu esityksessä ensi vuodelle noin 260 000 euron leikkaus.** Nuorisoalan kokonaisrahoitus on laskenut yli 15 prosenttia verrattuna aikaan ennen Orpon hallituskautta.

Kuva: Nuorisoalan kokonaisrahoitus (91. Nuorisotyö)

Jo pitkään on puhuttu nuorten hyvinvoinnin lisäämisestä ja syrjäytymisen ehkäisystä. Käytännössä rahoitus kuitenkin painottuu usein elämänvaiheisiin, jossa syrjäytyminen on jo tapahtunut tai joissa syrjäytymiskehitys on jo pitkällä. Lisärahoitus nuorisorikollisuuden vähentämiseen, nuorten terapiatakuun ylläpitämiseen ja huumekuolemien ehkäisyyn on äärimmäisen tarpeellista ja tälle korjaavalle työlle on kasvava tarve. Taloudellisesti kestävämpää olisi kuitenkin torjua ongelmia varhaisessa vaiheessa ja tarjota riittävä tuki nuorten kasvuun. **Nuorisotyö on monella tapaa kustannustehokas tapa torjua haitallisia elämänkulkuja.**

Ennaltaehkäisevä työ muun muassa tukee nuorten yhteisöjä ja yhteisöllisyyttä, tukee kaveri- ja vuorovaikutustaitojen oppimista sekä tukee nuorten mielekästä ja turvallista vapaa-aikaa. **Ennaltaehkäisevä työ mahdollistaa tarttumisen ongelmiin varhaisessa vaiheessa ja kevyemmällä tuella, mikä säästää resursseja raskaammissa palveluissa,** kuten mielenterveyspalveluissa tai sosiaalityössä. Tärkeää on huomioida myös nuorisotyön rooli koulun ja oppilaitosten sekä työelämän tukena.

Harrastamisesta

Harrastamisen Suomen mallin pysyvä korotus 19,4 milj. euroon on tärkeä rakenteellinen parannus, joka tulee laajentaa ja vakinaistaa myös toisen asteen pilotin osalta harrastuspudokkuuden vähentämiseksi. Harrastamisen Suomen malli antaa parhaimmillaan nuorille mahdollisuuden tutustua ja löytää oma harrastuksensa, mutta se ei kuitenkaan korvaa nuorten vapaa-ajan harrastamiseen liittyviä haasteita.

Vuoden 2026 talousarvioesityksen leikkaus vapaan sivistystyön määrärahoihin kaventaa myös nuorten mahdollisuuksia osallistua harrastuksiin ja kehittää itseään monipuolisesti. Tuen pienentyessä osallistumismaksut todennäköisesti nousevat ja joitakin kursseja jää toteuttamatta. Tällöin erityisesti pienituloisten ja syrjäseuduilla asuvien nuorten omien taitojen ja vahvuuksien löytäminen sekä yhteisöllisyyden kokeminen vaikeutuu. Tämä lisää riskiä eriarvoisuuteen ja siihen, että osa nuorista jää omaehtoisen kehittymisen ja harrastusten ulkopuolelle.

Kouluterveyskysely 2025 kertoo, että 8.- ja 9.-luokkalaisten mahdollisuus harrastaa vapaa-ajallaan on laskenut edellisestä vuoden 2023 kyselystä. Alle puolella (49 %) heistä on mahdollisuus harrastaa liikuntaa ohjatusti vähintään viikossa ja yhdeksällä kymmenestä (86 %) ei ole mahdollisuutta harrastaa taidetta tai kulttuuria ohjatusti viikoittain.

Mahdollisuus harrastaa mieleistä harrastusta sopivalla intensiteetillä edistää nuoren hyvinvointia, osallisuutta ja positiivista minäkuvaa. Harrastukset tarjoavat oppimisen, onnistumisen ja yhteenkuuluvuuden kokemuksia ja tukevat kasvua. **Toivomme, että sivistysvaliokunta lausunnossaan painottaa erityisesti lasten ja nuorten harrastamisen edistämisen tärkeyttä.**

Perus- ja toisen asteen koulutuksesta ja kuntataloudesta

Perusopetuksen ja varhaiskasvatuksen kehittämiseen esitetään 50 miljoonan euron lisäystä, jolla katetaan mm. oppimisen tuen uudistuksesta johtuvia kuluja. **Toivomme, että sivistysvaliokunta arvioi oppimisen tuen uudistukseen kohdennettujen resurssien riittävyyttä.** Noin 40 prosenttia opettajista kokee, ettei resurssit riitä tukemaan riittävästi oppilaita tai ehkäisemään tuen tarpeen muuttumista pysyväksi.[2]

Erityinen huolemme on mahdollinen koulutukseen osuva leikkaus kuntien kohdentaessa valtionosuuksiin tehtyjä leikkauksia. Kuntien kahden prosentin valtionosuussäästö 2026 (75 milj. euroa) kohdistuu todennäköisesti sivistystoimeen ja uhkaa samalla nuorisotyön, koulujen tukitoimien ja harrastusmahdollisuuksien saatavuutta.

Nuorisoala on huolissaan kuntien säästötoimien vaikutuksista, sillä tälläkään hetkellä kaikki eivät saa kouluissa tarvitsemaansa tukea, nuorisotakuuta ei pystytä toteuttamaan tai nuorten hyvinvointivajetta korjaamaan. Eduskunnan oikeusasiamies on vuosikertomuksessaan

[2] Kansallinen koulutuksen arviointikeskus 2024

huomauttanut, ettei oppilaiden oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön sekä riittävään oppimisen ja koulunkäynnin tukeen aina toteudu.

Kannustamme sivistysvaliokuntaa arvioimaan tarvetta kompensoida kuntien valtionosuusleikkausten vaikutuksia nuorten vapaa-aikaan, hyvinvointiin ja nuorisotyöhön erillisillä kohdennetuilla avustuksilla, jotta lakisääteisten ja ennaltaehkäisevien palveluiden saatavuus voidaan turvata.

Korkeakoulutuksesta

Talousarvioon esitetään 3,8 miljoonaa euroa uusiin aloituspaikkoihin. Osa rahoituksesta käytetään ilman korkeakoulupaikkaa jääneille toiselta asteelta valmistuneille nuorille tarjottavaan 30 opintopisteen opintoseteliin avoimeen korkeakouluun. Opintosetelit ovat erinomainen keino edistää oman alan löytämistä ja opintopaikan saamista ja toivomme, että tälle sekä aloituspaikoille löytyy myös jatkossa rahoitusta.

Kannustamme sivistysvaliokuntaa seuraamaan opintosetelien vaikuttavuutta seuraamalla seteleitä hyödyntäneiden nuorten tekemiä koulutusvalintoja ja arvioimaan setelien vaikutusta oman alan löytämiseen. Alkuvuodesta 2025 tehtyyn kyselytutkimukseen[3] vastanneista lukiolaisista vain neljännes ei koe paineita alavalintaan liittyen. Kolmella neljästä toisen opiskeluoikeuden saaneista ei ollut ensimmäisiin opintoihin haettaessa selkeää suuntaa tai tavoitteita opiskelulleen.[4] Panostukset toimenpiteisiin, joilla tuetaan oman alan löytymistä sekä sen johdosta aloituspaikkojen tehokkaampaan kohdentumiseen, ovat erinomaisia paitsi nuorelle, myös koulutusjärjestelmälle.

Aloituspaikkapanostus jää kuitenkin 83,8 miljoonan euron perusrahoitusleikkauksen varjoon. Samalla toiminnallisiksi tavoitteiksi asetetaan kuitenkin mm. laadun parantaminen, koulutustarjonnan lisääminen sekä monet muut kehittämistoimet. **Jos tavoitteena on nostaa koulutustasoa, on perusrahoituksesta leikkaaminen ristiriitaista.** Vuosina 2015–2022 koulutustaso on noussut ja korkeakoulujen opiskelijakohtaista rahoitusta on kasvatettu keskimäärin 9 prosenttia muualla OECD-maissa. Suomessa sen sijaan korkeakoulutettujen osuus on hieman laskenut ja opiskelijakohtaisesta rahoituksesta on leikattu 14 prosenttia.[5]

Muita huomioita

Opiskelijaravintoloille maksettava ateriakohtainen tuki nousee nykyisestä 2,55 eurosta 2,80 euroon 2026 alusta. Tämä toki tukee opiskelijoiden hyvinvointia, mutta sillä ei kompensoida laajempia, erityisesti nuoriin ja opiskelijoihin kohdistuvia ja kohdistuneita leikkauksia. Esimerkiksi asumisen tuen muutokset vuonna 2025 ovat tarkoittaneet sitä, että pieniä tai olemattomia palkkatuloja saavien opiskelijoiden asumisen tuki on heikentynyt huomattavasti, jopa noin 100 eurolla kuukaudessa.[6]

[3] NYT Nuorten Tulevaisuusraportti 2025
[4] Monta opinto-oikeutta – tutkimus useamman opinto-oikeuden hankkimiseen johtaneista syistä ja tekijöistä
[5] Education at a Glance 2025 (OECD:n Suomen maaraportti)
[6] Suomen ylioppilaskuntien liitto

Nuorisoala
Nuorisoala ry
Asemapäällikönkatu 1, 00520 Helsinki
nuorisoala.fi
info@nuorisoala.fi

Opiskelijoiden velkaantuminen näkyy talousarviossa tilanteena, jossa opintolainan takausvastuusuoritukset sekä korkoavustukset ovat kasvaneet huomattavasti. **Esitämme, että valiokunta arvioisi opintolainan merkitystä opiskelijoiden velkaantuumiseen ja siihen liittyviin sukupolvipoliittisiin vaikutuksiin.** Valtion takaama opintolainakanta on kolminkertaistunut 2008–2023, millä on yksilön riskien lisäksi myös valtiontaloudellisia riskejä.

Lopuksi

Olemme jo aiemmin esittäneet tarpeen nuorivaikutusten arvioinnille, jotta lainsäädännön ja talouden suunnittelun mahdolliset vaikutukset nuoriin erityisryhmänä saataisiin selville. Nuorivaikutusten arvioiminen myös ennakoivasti parantaisi lainvalmistelun laatua ja varmistaisi, ettei tehtävillä päätöksillä aiheuteta yksilöille ja yhteiskunnalle kalliiksi tulevaa vahinkoa nuorten hyvinvoinnille.

Hallitus esittää tavoitteekseen parantaa suomalaisten mahdollisuuksia rakentaa tulevaisuuttaan ja kertoo talouden vakauttamisen tukevan mm. perheellistymistä. Nuoriin kohdistuvat leikkaukset, lapsiperheköyhyyden lisääminen ja sosiaaliturvan heikentäminen välittävät kuitenkin hyvin toisenlaisen tulevaisuuskuvan nuorille.

Samalla esitämme, että nuorten hyvinvoinnin tuloksekkaan edistämisen vaatimat rakenteelliset ja systeemiset uudistukset käynnistetään välittömästi. Olemme laatineet näistä toimista alustavan esityksen jo aiemmin.[7]

Helsingissä 1.10.2025

Aleksi Sandroos
Puheenjohtaja

Silla Kakkola
Va. toiminnanjohtaja

Nuorisoala ry

Lisätiedot: Silla Kakkola, va. toiminnanjohtaja.
p. 044 902 2451
silla.kakkola@nuorisoala.fi

[7] Askelmerkit nuorten hyvinvoinnin tavoitteelliseen ja keskitettyyn johtamiseen valtionhallinnossa. Nuorisoala ry 20.2.2023